

Zijn en blijven er tropische studierichtingen?

In mijn werkkamer aan de Landbouwniversiteit prijken de stoffige relikwieën van een vroeger tijdperk: een bokaal met de bloeiwijze van de oliepalm, velletjes bevolkingsrubber ... Eens was het opleiden van landbouwkundigen voor de koloniën een belangrijke taak van de Landbouwniversiteit. Nog steeds wordt zo'n 20 procent van de capaciteit ingezet voor het opleiden van mensen voor een werkkring in ontwikkelingslanden en voor het verrichten van daar toepasbaar onderzoek. De voorgenomen bezuinigingen die de tropenrichtingen sterk onder druk zetten, roepen de vraag op of de Landbouwniversiteit vandaag nog mensen op moet leiden voor de tropen. Of, met een variant op het KGvL: zijn en blijven er tropische studierichtingen?

Het antwoord op het eerste deel van de vraag luidt ogenschijnlijk ja. Immers, de Landbouwniversiteit kent twee tropische richtingen (tropische plantenteelt en tropische cultuurtechniek), elf studierichtingen met een tropische oriëntatie en de mogelijkheid om de 'vrije keuze' tropisch in te vullen. In het loopbaanonderzoek van de MPW uit 1983 bleek dat 23 procent van de respondenten een tropisch georiënteerde studie had gevolgd en drie kwart van hen is in het buitenland werkzaam geweest, de meesten in een ontwikkelingsland. Na vijf jaar was echter de helft al weer terug in Nederland (en na tien jaar zelfs 82 procent). Slechts een deel van hen komt terecht in een 'tropische' werkomgeving, voornamelijk bij dienstverlenende instanties voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland, de overigen ondervinden grote moeilijkheden bij herintegratie op de Nederlandse arbeidsmarkt. Er zijn dus wel tropische studierichtingen, maar zij leiden slechts zelden op voor een langdurig werkverband in de tropen.

Blijven er tropische richtingen aan de Landbouwniversiteit? Het antwoord op die vraag wordt allereerst ingegeven door speculaties over de toekomstige werkgelegenheid. Gegeven het feit dat ontwikkelingssamenwerking voor alle politieke partijen in Nederland een heilige koe is, kunnen we rustig aannemen dat er op korte termijn nog wel werkgelegenheid bestaat in deze sector. Maar de behoefte aan tropische Landbouwniversiteit-ingenieurs met een vierjarige opleiding neemt af, vooral in Azië, zodat ik verwacht dat er uiteindelijk slechts een geringe vraag naar zeer hooggekwalificeerde en gespecialiseerde technici zal blijven bestaan. In Afrika, waar het aantal landbouwkundigen op ieder niveau schrikbarend laag is, kan nog langer een behoefte aan buitenlandse landbouwkundigen worden verwacht. Hoewel, in het kader van de zogenaamde South-South samenwerking zal de Wageninger daar misschien binnenkort wel door een Indiase ingenieur overbodig gemaakt worden. Het lijkt me

dus onvermijdelijk dat de beroepsperspectieven van de tropische Wageninger in het kader van de ontwikkelingssamenwerking drastisch zullen veranderen. Bovendien, te rekenen op Ontwikkelingssamenwerking als belangrijke werkgever is voor mij strijdig met het principe van die samenwerking zelf, waarbij immers gestreefd wordt naar een zo spoedig mogelijke verzelfstandiging van ontwikkelingslanden.

In dit licht zie ik dan ook een drietal perspectieven voor tropische richtingen en oriëntaties in het onderwijs aan de Landbouwniversiteit. Ten eerste de opleiding van breed georiënteerde tropische landbouwkundigen die enige tijd in ontwikkelingsprojecten geplaatst worden. Die opleiding zou interdisciplinair van aard moeten zijn, met een landbouwtechnische en een sociaal-economische oriëntatie. De plannen die nu circuleren voor een studie tropisch landgebruik, respectievelijk ontwikkelingskunde sluiten hierbij aan. Door hun brede beleidsgerichte karakter onderscheiden deze opleidingen zich wezenlijk van de HAS en bieden zij ook internationaal gezien een vrij unieke invalshoek.

In de tweede plaats de opleiding van gespecialiseerde onderzoekers, volgens de huidige trend bij het wetenschappelijk onderwijs een zeer beperkte groep studenten. Voor hen is een tropische oriëntatie binnen een disciplinair gerichte studie voldoende. Ten derde de (vervolg)opleidingen voor studenten uit de Derde Wereld. Immers, de werkgelegenheid in de tropen mag dan beperkt zijn voor Nederlanders – dat is niet het geval voor mensen uit ontwikkelingslanden zelf. De plannen voor internationalisering van de Landbouwniversiteit gaan al een aardig eind in deze richting, maar zij zouden meer ruimte moeten bieden voor samenwerking met docenten en universiteiten in de Derde Wereld.

Er is echter ook nog een andere reden om 'tropisch onderwijs' te blijven geven. Er moet een plaats bestaan in Nederland waar mensen kunnen leren om kritisch na te denken over de effecten van landbouwkundige vernieuwingen en landbouwbeleid op processen van ontwikkeling in de tropen. Juist dit aspect zal niet in belang verminderen, omdat het zowel geldt voor veranderingen die door ontwikkelingssamenwerking in gang worden gezet, als om 'autonome' processen. Bovendien kan een dergelijke analyse interessante inzichten opleveren voor de op Nederland gerichte wetenschap. Kritisch volgen van agrarische ontwikkelingen gebeurt nu slechts op sporadische en versnipperde wijze. Het wordt tijd voor structurele aandacht vanuit alle – en niet alleen de sociaal-wetenschappelijke – disciplines. Er zijn hete hangijzers genoeg: de effecten van landbouwkundige vernieuwingen op het milieu, de gevolgen voor vrouwen en het gebruik van biotechnologie – om een paar voor de hand liggende te noemen. Hiervoor moet plaats worden ingeruimd in het onderwijs – of er nu tropische studierichtingen blijven of niet.

*Louise Fresco
lid redactieraad*